

„Vlasta Burian uvažoval, že svoje divadlo zřídí v Paláci Akropolis,“ říká Miroslav Čvančara

30.01.2019

Rod Čvančarů patří k nejstarším a nejvýznamnějším rodinám, jejichž osud a historie je spjatý s Žižkovem již po několik generací. Nejstarší z bratrů Čvančarů Miroslav přidal 17. ledna svůj podpis do Knihy cti a ve svých 85 letech se stále zajímá a píše o Žižkovu od jeho keltských počátků až po současnost.

Jste odborníkem na starou kinematografii. Dá se říct, že vaše profese byla i vaším koníčkem?

Byl jsem promítačem filmů ve filmových laboratořích na Barrandově, poté jsem změnil profesi, a stal se ze mě technický kontrolor filmů. Pracoval jsem tam v letech 1949–1992, za tu dobu jsem viděl nevídaný počet filmů – jejich délku bych mohl odhadnout na 30 tisíc metrů, kdybych to měl přenést do takové jednotky. Do toho by se ale počítaly i filmové týdeníky, reklamy a spoustu dalšího materiálu, které se musely upravovat. Třeba Limonádového Joea jsem viděl nejmíň čtyřicetkrát!

Kromě biografů se ale hodně zajímáte o dějiny a Žižkov, společně s bratrem tvoříte autorský tým a máte na kontě několik publikací.

S Jaroslavem jsme nezávisle na sobě psali články do různých časopisů. On je specialista na okupaci, heydrichiádu a dobu protektorátu, mě zajímali zas americké dějiny a hlavně Žižkov. Přispívám do časopisu Klubu přátel Žižkova, historie Žižkova mě zajímala odjakživa, žiji zde celý svůj život.

Kolik knížek jste napsali společně s Jaroslavem?

Celkem budou tři. První byla o zaniklých žižkovských biografiích, druhá o pistolníkovi Buff a lo Billovi, třetí se připravuje a bude o Žižkovu – od jeho keltského období až po současnost.

Na území Žižkova sídlili opravdu Keltové?

Ano, někde tam, kde je dnes Komenského náměstí, na místě školy, byly v polovině 19. století archeologické vykopávky a nacházelo se zde keltské oppidum. Našly se hroby, náčiní, šperky, zlaté mince. Knížka, která je těsně před dokončením, pokračuje dnes již zaniklými vinicemi, husitskou dobou, bouráním hradeb, výstavbou města, protektorátem, komunistickou érou až po současnost, kdy je zmíněný i osud nákladového nádraží. Nejvíce jsme se ale zaměřili na 19. a 20. století, které jsou pro Žižkov nejvýznamnější.

Jakou zajímavost jste ještě objevili?

Můžu zmínit třeba místo, jemuž se dneska říká U Bulhara. Bylo tam kdysi popraviště. Na rohu Bolzanovy a Opletalovy ulice je takový secesní kiosky, zde se nacházela Nová brána, kde končila Praha. Popravy se děly o kus dál, na zvýšeném místě, dnes v lokaci Husitské ulice. Na vrchu sv. Kříže zřejmě popraviště nebylo nikdy, a Parukářka se tehdy říkalo jen východní části parku. V 19. století se popraviště přemístilo na Židovské pece. Poslední veřejná poprava proběhla roku 1866, kdy za účasti 30 tisíc Pražanů byl popraven číšník Fiala za vraždu. Poté vypukla rakousko-pruská válka, které se zúčastnil i můj praděd, – byl v pluku, jenž během deseti minut utrpěl ztrátu okolo 10 tisíc mužů – zajatých a mrtvých.

Kdy se rod Čvančarů zabydlel na Žižkově?

Děda se narodil u Karlova náměstí, ale přestěhoval se na Žižkov a ještě zažil koňskou tramvaj. Svatbu měl v žižkovské kapli, která byla na místě dnešního Divadla Jára Cimrmana. Ta přestala plnit asi svůj účel, když se postavil kostel sv. Prokopa. No a poté musím zmínit hlavně, že můj otec a strýc provozovali na Žižkově půjčovnu filmů a biografy. V tehdejší Riegrově (dnešní Bořivojově) ulici, kde má bustu Jaroslav Seifert, bylo letní divadlo Václava Klimenta Klicpery, od roku 1910 zde fungoval první biograf. V polovině 30. let si ho pronajali otec se strýcem. Dodnes si pamatuji na živé reklamy, jak v krabici/figuríně byl schovaný člověk a nabízel program. Dětství jsem prožil chozením do kina, četbou Rychlých šípů, skautingem a trampováním. Táta měl biografy nejen na Žižkově, ale i na Kačerově, v Hrdlořezech, Dolních Měcholupech, mimo Prahu měli kino i v Podkrkonoší – to bylo ale velice malé. Z kin se nezachovalo ani jedno.

Kdy přišel zákaz kinematografie?

Už v srpnu 1945. Byl to jeden z prvních Benešových dekretů, kterým se znárodnila kinematografie. Otec a strýc například ukrývali vzácný archiv filmů ve včelínu Jaroslava Velíška v Kralupech nad Vltavou, měli tam snímky o T. G. Masarykovi, legiích, československé armádě. V poválečné euforii je darovali vojenskému ústavu a kanceláři republiky. Měli jsme i slavné komedie, které jsme doma promítali pro radost a chodily na ně i známé herecké osobnosti – Štěpánek, Dítětová, Ladislav Helge...

Kde vlastně na Žižkově proběhlo první promítání filmu?

Pod vedením Dismase Šlambora s uměleckým jménem Viktor Ponrepo se v zrcadlovém sále Bezovky dělala úplně první kinematografie. Deset dní v březnu 1904 představil Žižkovákům svůj putovní biograf. Byl to vlastně eskamotér, poskakující obrazy tvořily na začátku jen doplněk představení. Doprovázel ho hudebník, nebo gramofon. Vše bylo z dnešního pohledu velice primitivní. Říkalo se tomu taky divadlo živých fotografií.

Na Žižkově žilo mnoho významných herců. Měl jste možnost se s někým seznámit?

Povím vám jednu příhodu, protože zrovna se nacházíme naproti Paláci Akropolis. Existuje knížka Album reprezentantů všech oborů veřejného života československého z roku 1927 a u Paláce Akropolis je fotka Vlasty Buriana s větou, že majitelem Akropolis je on. Mně to nedalo, a řekl jsem si, že si tuto informaci ověřím u herce a Žižkováka Jaroslava Marvana. Nikomu na dopisy většinou neodpovídal, ale jeden historik mě poradil, abych ho adresoval jako „národní umělec“, že mu to zalichotí. Protože tento titul měl co nevidět dostat. Tak jsem se ho zeptal, jak to bylo s Burianem a Palácem Akropolis. On mi odpověděl: „Uvažoval opravdu o tom, pak ale Vlasta Burian našel vhodnější místo.“ Tak vidíte, Žižkov mohl mít na svém území i takové divadlo.

Kromě biografů jste napsal s Jaroslavem knížku o Buffallo Billovi. Jak jste se k takovému tématu dostali?

O tom, jak Buffalo Bill působil v Evropě se svojí revue, panují poněkud zkreslené představy. V roce 1948 mi kluk, co bydlel v sousedství, přinesl štos ušmudlaných buffalobillek, které vycházely ještě za Rakouska-Uherska, a tehdy mě na nich začala zajímat hlavně ta historická část. Od bratra jsem dostal seznam evropských měst, kde proběhla show Buffallo Billa, prošel jsem archivy lokálních měst a na základě tohoto bádání jsme s Jaroslavem dali dohromady knížku Když u nás byl Buffallo Bill.

Vystupoval Buffalo Bill i u nás?

V dnešní České republice byl. Vystupoval ve Slezsku a na Moravě – třeba na území dnešního „českého“ Těšína. Během show převažovalo hlavně německé obyvatelstvo. Buffalo Bill měl vypravený zvláštní vlak, vezl s sebou několik set lidí a koní. Všichni se řídili podle detailně vypracovaného plánu, jak cestovat. Města od sebe dělilo okolo 100 km, když zastavil vlak, indiáni, koně i běloši působili cestou od nádraží jako živá reklama a už odpoledne bylo první představení. Neměli cirkusový stan – Buffalo Bill ho nesnášel. Proběhla dvě vystoupení, pak vše sbalili a jeli zase dál.

Měly western a divoký západ vliv i na vaše skautství a trampování?

Když mi bylo deset let, byl skauting zakázaný. Seznámil jsem se s klukem o 5 let starším, který se „vytahoval“, že byl u skautů. Nám „bráchům“ se to líbilo. Po válce k nám přišel s tím, že skauting je zas obnovený a náborová kancelář je za rohem. Zažil jsem krásný tábor v roce 1946, po roce 1948 byl se skautem amen. Tak jsme začali trampovat, byla to taková cyklisticko-turistická parta kluků ve věku 16–17 let, jezdili jsme stanovat na Sázavu a udržovali jsme se v chodu četbou a dalšími skautskými aktivitami.

Text a foto: Martin Hošna

Miroslav Čvančara (nar. 1934) je publicista, člen Klubu přátel Žižkova, historik a odborník na žižkovskou kinematografii. Pracoval ve filmových laboratořích na Barrandově jako technický kontrolor filmů, spolu s bratrem Jaroslavem napsal knížku Zaniklý svět stříbrných pláten, která pojednává o biografech z doby první republiky. Svoji zálibu v divokém západu promítli také do publikace Když u nás byl Buffalo Bill, pojednávající o putovní show legendárního pistolníka po Evropě. S bratrem v současnosti dokončuje publikaci o historii Žižkova, která by měla vyjít v letošním roce. Jeho otec a strýc vlastnili v Praze několik biografů a půjčovnu filmů. Poté, co byl nad Československem vyhlášen Protektorát Čechy a Morava, byly z půjčovny zabaveny filmy s protiválečnou nebo židovskou tematikou a po začátku války i filmy ze zneprátelených zemí. V létě 1945 byla otcova živnost zabavena v rámci znárodňování.